

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ระหว่างตัวแปร คือ เพศ อายุ และประสบการณ์ การอบรมและการศึกษาดูงานต่างกัน ว่าแตกต่างกันหรือไม่ ตลอดจนเปรียบเทียบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ระหว่างหมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน แตกต่างกันหรือไม่ รวมทั้งต้องการทราบปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านด้านต่าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราชที่เป็นสมาชิกอยู่ในปี พ.ศ. 2545 จำนวน 457 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 428 คน

กลุ่มที่ 2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 29 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 235 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

ประชากรกลุ่มที่ 1 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 206 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย ประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane 1973 : 887 ; อ้างอิงมาจาก ชีรวุฒิ เอกะกุล 2543 : 130-131) จากประชากรจำนวน 428 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 206 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยเปรียบเทียบสัดส่วนตามจำนวนประชากรในหมู่บ้าน

ประชากรกลุ่มที่ 2 ศึกษาจากประชากรทั้งหมด จำนวน 29 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยให้สร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้น เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 235 คน ในหมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช และสัมภาษณ์ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ จำนวน 232 ชุด ซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามที่ต้องการทราบข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ ประสบการณ์ การอบรมและการศึกษาดูงาน และสังกัดกองทุนหมู่บ้าน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน 6 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน ลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่เห็นว่ามีมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 25 ข้อ และความคิดเห็นในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านลักษณะแบบปลายเปิด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตอบประเด็นของปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ในขั้นตอนการดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย และกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน 6 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ให้คณะกรรมการที่ปรึกษา

วิทยานิพนธ์ตรวจสอบและพิจารณาแก้ไข ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านกองทุนหมู่บ้าน ได้พิจารณาว่าเป็นเครื่องมือที่มีความตรงเชิงเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว ให้บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน 3 คน ทดลองตอบแบบสัมภาษณ์แล้ววิจารณ์เพื่อความสะดวกยิ่งขึ้น และพร้อมนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัว และขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช เพื่อขอความร่วมมือไปยังประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบรายบุคคลด้วยตัวผู้วิจัยเองและผู้ช่วยผู้วิจัย จำนวน 235 ชุด สัมภาษณ์ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ 232 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.72

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS for Window สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ใช้ระยะวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ การอบรมและการศึกษาดูงาน และสังกัดกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

2. หาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และนำค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ประเมินความคิดเห็นของเบสท์ (Best 1978 : 174-184) เพื่อทราบสภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยรวมรายด้าน และรายองค์ประกอบ ตามขอบข่ายการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านตามกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

3. ทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านระหว่างกลุ่มตัวแปร ได้แก่ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีเพศ อายุ ประสบการณ์การอบรมและดูงาน และสังกัดกองทุนหมู่บ้านต่างกัน

4. จัดลำดับความถี่ของคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านทุกด้าน เรียงลำดับจากความถี่มากไปหาความถี่น้อย

สรุปผลการวิจัย

ตามข้อมูลเบื้องต้น วัตถุประสงค์และสมมติฐาน ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ พบว่าแบบสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ จำนวน 232 คน มีข้อมูลเบื้องต้นดังต่อไปนี้ คือ เพศชาย จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 40.90 เพศหญิง 137 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 และเมื่อจำแนกตามอายุของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า อายุต่ำกว่า 45 ปี จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 59.90 และอายุ 45 ปีขึ้นไป จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 40.10 จำแนกตามประสบการณ์ การอบรมและการศึกษาดูงานของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า เคยมีประสบการณ์ จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 25.40 และไม่เคยมีประสบการณ์ จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 74.60 และเมื่อจำแนกตามสังกัดกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 58.60 และเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 41.40

2. ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อรวมทุกด้าน สมาชิกมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านปรากฏว่า สมาชิกมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ในด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมทำ ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ และการมีส่วนร่วมคิด สมาชิกมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านตามตัวแปรอิสระ ผลการวิจัย ดังนี้

3.1 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีอายุต่างกัน คือ อายุต่ำกว่า 45 ปี และอายุ 45 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีประสบการณ์การอบรมและการศึกษาดูงานต่างกัน คือ เคยมีประสบการณ์และไม่เคยมีประสบการณ์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ และการมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมคิดและการมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมทำ และการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ขาดการแสดงความคิดเห็นของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีความขัดแย้งทางความคิด สมาชิกส่งเงินไม่ตรงตามกำหนด ใช้จ่ายเงินผิดวัตถุประสงค์ สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการประชุม คณะกรรมการไม่มีความซื่อสัตย์ สมาชิกไม่ได้ตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เงินกู้ยืม ระยะเวลาในการส่งเงินคืนน้อย ดอกเบี้ยเงินกู้สูงเกินไป สมาชิกไม่ค่อยมีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกมีความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อลดความขัดแย้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือประชาสัมพันธ์ด้วย เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ให้มีการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินและให้สมาชิกส่งเงินตามกำหนด รณรงค์ให้สมาชิกเข้าร่วมประชุม ควรให้มีระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ควรขยายวงเงินกู้ ขยายเวลาในการส่งเงินคืน ปรับลดดอกเบี้ยให้ต่ำลง ให้มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน และให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านเกิดการพัฒนา ภายใต้วัตถุประสงค์และปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมสมาชิกมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่าการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมทำ มีสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ และการมีส่วนร่วมคิด มีสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

จากผลของการวิจัยนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของกมลลักษณ์ ดิษยนันท์ (2545 : บทคัดย่อ) เรื่อง “ศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่” ที่พบว่า สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลางและติดตามลำดับ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ประภัสสร อุราสาย (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภราภรณ์ ธรรมชาติ (2541 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง : กรณีศึกษาอำเภอละงู จังหวัดสตูล” พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง อยู่ในระดับปานกลาง ตลอดจนสอดคล้องกับการศึกษาของละมัย นวลไยสุวรรณค์ (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดนครพนม” พบว่า คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีส่วนร่วมในกิจกรรม และการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ พนิดา วิมานรัตน์ (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ มาเนตร์ บุญยานันต์ (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านไอร์บาลอ อำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส” ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

จากผลการวิจัยที่พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมมีสภาพการมีส่วนร่วมปานกลาง ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุน สร้างอาชีพเสริม และสร้างรายได้ เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน นำไปสู่การสร้างสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ การเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ตลอดจนกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ประกอบกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นได้ถูกต้องตรงประเด็น (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย 2545 : 115) สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน อันเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม ด้วยความเต็มใจและจิตสำนึกความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน แต่เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านเป็นเรื่องใหม่ และมีการกำหนดภาระ บทบาท ไว้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งชุมชนจะต้องมีความพร้อมเพื่อรองรับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านด้วยสมาชิกในชุมชนเอง แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ชุมชนยังขาดความพร้อมอยู่มากไม่ว่าจะเป็นขาดผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในชุมชนให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากกรณีที่รัฐบาลรีบเร่งจนเกินไป และสมาชิกมีความรู้ความเข้าใจน้อย ทำให้เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน อันเนื่องมาจากการมีความรู้ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง การประชาสัมพันธ์ชี้แจงของหน่วยงานและบุคคลที่มีส่วนรับผิดชอบไม่ทั่วถึง จึงส่งผลให้การมีสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งสมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมประชุม จึงทำให้ขาดโอกาสในการรับรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการซักถามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่พบว่า มีสมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้แสดงความคิดเห็นว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน

หมู่บ้านที่จะต้องดำเนินการ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้แสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านผ่านคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อนำเสนอในที่ประชุมต่อไป เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมทางอ้อม (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระหว่างศึกษาธิการ และสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย 2545 : 113-114) คือผ่านกรรมการที่เป็นฝ่ายบริหารงานของกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละ อดทนและซื่อสัตย์ จึงจะทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อถือ (ยินดี เจ้าแก้ว และคนอื่น ๆ 2544 : 87-89) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า จะมีการแบ่งกลุ่มออกเป็น 10 กลุ่ม โดยมีกรรมการกองทุนหมู่บ้านเป็นหัวหน้ากลุ่ม ในแต่ละกลุ่มมีสมาชิกประมาณ 20 - 25 คน หัวหน้ากลุ่มจะทำหน้าที่ประสานงาน แนะนำ ติดตามตรวจสอบ และอำนวยความสะดวกให้สมาชิกภายในกลุ่ม (ไพบุลย์ อนุรักษ์. ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า. 5 มีนาคม 2546) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (ปัญญา เลิศไกร 2534 : 147-150) โดยมีหลักการที่ว่า ในระบบใหญ่จะมีระบบย่อยรวมอยู่ด้วย ระบบย่อยแต่ละระบบจะทำหน้าที่อย่างสอดคล้องต่อเนื่องกัน หรือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อความอยู่รอดของสังคมนั้น

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านเฉพาะด้านแล้ว พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คือ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบและการมีส่วนร่วมทำ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากสมาชิกโดยทั่วไปเห็นว่าได้รับประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน ถึงแม้จะได้รับเงินเงินก้อนน้อยก็ตาม แต่สมาชิกเห็นว่าสามารถทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม และจากการที่สมาชิกได้รับประโยชน์นี้เอง ทำให้เกิดการตรวจสอบและร่วมปฏิบัติตามกฎระเบียบของกองทุนหมู่บ้านเพื่อให้การบริหารจัดการเกิดประโยชน์สูงสุด และส่งผลถึงสมาชิกโดยรวม ส่วนการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ และการมีส่วนร่วมคิด มีสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับนั้น น่าจะมีสาเหตุมาจากกองทุนหมู่บ้านได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติจากส่วนกลางมากเกินไป โดยบางครั้งเกิดความไม่แน่ใจที่จะทำอะไรแตกต่างออกไปจากกฎเกณฑ์หรือระเบียบที่ส่วนกลางกำหนด ทั้ง ๆ ที่เห็นว่ากิจกรรมที่จะทำนั้นอาจส่งผลดีต่อการบริหารจัดการ และเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านโดยรวมก็ตาม ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะสมาชิกยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด และในบางครั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็ผูกขาดทางความคิด โดยไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้แสดงความคิดเห็น อีกทั้งสมาชิกขาดความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจนในขณะนี้กองทุนหมู่บ้านยังไม่มีศักยภาพ

พอที่จะจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกได้ ปัจจัยเหล่านี้เป็นอุปสรรคของการพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะต้องเป็นชุมชนที่ทุกคนมีจิตสำนึกร่วมกัน กระทำกิจกรรมด้วยความรักและเอื้ออาทร ภายใต้ระบบการจัดการเพื่อประโยชน์สาธารณะ (สนธยา พลศรี 2545 : 54-56)

ประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจและส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้พัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และปรัชญาของกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงนั้น ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จัดการอบรมศึกษาดูงาน ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ และให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของบนพื้นฐานของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน อีกทั้งภูมิปัญญาและศักยภาพของคนในชุมชนเอง ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านโนนหม่ง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ระหว่างตัวแปร คือ เพศ อายุ ประสบการณ์การอบรมและดูงาน และสังกัดของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านต่างกัน ดังนี้

2.1 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจนั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยดังกล่าว ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของประภัสสร อูราสาย (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า เพศ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้าน ในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) นอกจากนั้นยังสามารถเทียบเคียงได้ว่า ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาพร ชุมอุปการ (2537 : 203-205) เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวไทยมุสลิมในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดอ่างทอง” ที่พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชาวไทยมุสลิมในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดอ่างทอง

จากผลการวิจัยที่พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้น น่าจะมี

สาเหตุสืบเนื่องมาจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งเพศชายและเพศหญิงมีการประชุม การปรึกษาหารือหรือแม้แต่การร่วมกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านด้านต่าง ๆ ก็มีลักษณะการดำเนินงานเหมือนกัน โดยทั้งเพศชายและเพศหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จึงทำให้สภาพการมีส่วนร่วมของเพศชายและเพศหญิงในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากการรับรู้เรื่องการทุนหมู่บ้านนั้น นอกจากรับรู้จากการประชุมและการประชาสัมพันธ์ของกองทุนหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังมีโอกาสรับรู้จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภากาแฟ ซึ่งจากสภาพความเป็นจริงแล้วเพศชายจะมีโอกาสพบปะสังสรรค์ในสภากาแฟมากกว่าเพศหญิง (กัญญาณี ฝั่งชลจิตต์. เลขานุการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า. 5 มีนาคม 2546) จึงทำให้เพศชายได้มีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจมากกว่าเพศหญิง

สิ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษก็คือการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน จะต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานอย่างเสมอภาคกัน เพื่อก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีกัน ในชุมชน อันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนในด้านอื่น ๆ ต่อไป

2.2 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีอายุแตกต่างกัน คือ อายุต่ำกว่า 45 ปี และอายุ 45 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านปรากฏว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของประภัสสร อูราสาย (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และสามารถเทียบเคียงได้ว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของละมัย นวลใยสวรรค์ (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดนครพนม” ที่พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และสอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาพร ชุมอุปการ (2537 : 203-205) เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวไทยมุสลิมในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดอ่างทอง” ที่พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชาวไทยมุสลิมในการพัฒนา

ชุมชนในจังหวัดอ่างทอง นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของมานะตรี บุญยานันต์ (2543: บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนไอร์บало อำเภอนะจะ จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า อายุ “ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน แต่จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศุภราภรณ์ ธรรมชาติ (2541 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง : กรณีศึกษาอำเภอละงู จังหวัดสตูล” ซึ่งพบว่า อายุเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของพัชณีย์ อนุฎด (2539 : 75-77) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในกิจกรรมศูนย์ข้อมูลระดับตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” ที่พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในกิจกรรมศูนย์ข้อมูลระดับตำบล

จากผลการวิจัยที่พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีอายุต่างกัน คือ อายุต่ำกว่า 45 ปี และอายุ 45 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้น น่าจะมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีอายุที่ไม่แตกต่างกันมาก (ระดับ ทัลวัลลี. รองประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า. 5 มีนาคม 2546) และได้มีโอกาสเรียนรู้การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งในปัจจุบันระบบการติดต่อสื่อสารและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อย่างไรก็ตาม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรตระหนักและให้ความสนใจในเรื่อง การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และหาแนวทางปฏิบัติที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อลดความขัดแย้งและเป็นแรงผลักดันให้กองทุนหมู่บ้านพัฒนาอยู่บนพื้นฐานความต้องการของสมาชิกและการบริหารจัดการร่วมกัน

2.3 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีประสบการณ์การอบรมและการศึกษาดูงานต่างกัน คือ เคยมีประสบการณ์และไม่เคยมีประสบการณ์มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่า ในด้านการมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของพนิดา วิมานรัตน์ (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์” ซึ่งพบว่า การอบรมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของประภัสสร อูราสาย (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.): ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” ที่พบว่า การได้รับการฝึกอบรมด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

จากผลการวิจัยที่พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีประสบการณ์การอบรมและการศึกษาดูงานต่างกัน คือ เคยมีประสบการณ์และไม่เคยมีประสบการณ์มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านปรากฏว่า ทุกด้านแตกต่างกัน โดยสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่เคยมีประสบการณ์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มากกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ไม่เคยมีประสบการณ์ ทั้งโดยรวมและทุกด้าน ซึ่งน่าจะเกิดมาจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีประสบการณ์นั้น ได้ผ่านกระบวนการอันเป็นบ่อเกิดของทัศนคติ (สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ 2542 : 64-69) กล่าวคือ การมีประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกพอใจ ย่อมส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้นและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ได้ อีกทั้ง กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางที่จะหล่อหลอมก่อให้เกิดทัศนคติ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมได้ นอกจากนั้นการเลียนแบบผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ชอบและได้รับการยอมรับ อาทิเช่น การศึกษาดูงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการยอมรับและพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อพัฒนาองค์กรของตนให้ประสบความสำเร็จและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหรืออาจกล่าวได้ว่า การที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีประสบการณ์ การอบรมและการศึกษาดูงานได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทำให้มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชนและมีความรู้เกี่ยวกับชุมชน ที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน พฤติกรรมดังกล่าว ถือว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นร่วมกัน นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2541: 14-15)

จากผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแปร ประสิทธิภาพ การอบรม และการศึกษาดูงานดังกล่าว พอจะมองเห็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหาร

จัดการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรตระหนัก ก็คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้มีประสบการณ์ การอบรมและการศึกษาดูงาน เพื่อก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี และได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกระดับในด้านความรู้ ความเข้าใจ และศักยภาพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน อันจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้โดยประชาชนหรือชุมชนนั้น เป็นช่องทางของการเรียนรู้ที่นอกจากปัญหาไม่ว่าวิกฤตของความยากจน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ศีลธรรม เศรษฐกิจ สังคมและปัญญา (เสรี ซาเหลา และเรืองยศ จันทรศิริ 2544 : 187-188) กองทุนหมู่บ้านเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อดำเนินการนอกจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น

2.4 ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และ หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านปรากฏว่า การมีส่วนร่วมคิดและการมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนนั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมทำและการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นเหตุผลที่สนับสนุนการเลือกศึกษา เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ระหว่าง หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และ หมู่ที่ 6 บ้านในหมง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความแตกต่างกันในด้านบริบทของชุมชน กล่าวคือ หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า เป็นหมู่บ้านในเขตเทศบาลมีการคมนาคมขนส่งสะดวก และเป็นย่านชุมชนตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการติดต่อราชการ รวมทั้งมีระบบการสาธารณสุขที่ดีกว่า หมู่ที่ 6 บ้านในหมง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลชุมชน การคมนาคมไม่สะดวกและไม่ได้เป็นศูนย์กลางในการติดต่อราชการ (พรศักดิ์ จินา. ศึกษาธิการอำเภอพรหมคีรี. 6 มกราคม 2546) จากความแตกต่างดังกล่าวทำให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 2 หมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านแตกต่างกัน

จากผลการวิจัยที่พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากกว่าสมาชิกกองทุน

หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง เคยมีปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ การบริหารไม่มีความโปร่งใส (จิววัฒน์ แก้วทอง. เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน 5 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพรหมคีรี. 6 มกราคม 2546) ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา หันมาให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากขึ้น ในขณะที่กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า ได้มีระบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่สมาชิกให้การยอมรับและเชื่อถือ (จิววัฒน์ แก้วทอง. เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน 5 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพรหมคีรี. 6 มกราคม 2546) ซึ่งน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า

เป็นที่น่าสังเกตที่พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ในด้านการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า เป็นชุมชนกึ่งเมือง ซึ่งมีการเข้าออกของสมาชิกในชุมชนบ่อยหรือบางครั้งสมาชิกในชุมชนก็ไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ อาจจะมาเข้าบ้านเพื่อค้าขายหรือเปิดร้านค้าขนาดเล็ก ดังที่ไพบุลย์ อรัญพลกษ์ ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า (5 มีนาคม 2546) กล่าวว่า “หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า เป็นหมู่บ้านในชุมชนตลาดที่มีสมาชิกอาศัยอยู่ไม่แน่นอน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนั้นต้องประชุมหลายครั้ง จึงจะสามารถจัดตั้งได้ โดยจะต้องขอหนังสือรับรองประชากรในพื้นที่จากเทศบาลตำบลพรหมโลก เพื่อรับรองว่ามีสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่เท่าจำนวนครัวเรือนที่ปรากฏในทะเบียนราษฎร การประชุมจึงจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์และจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ ประกอบกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านบางส่วนให้ความสนใจเรื่องการเมืองมากกว่าหลักการของกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เกิดความแตกแยก และแสดงความคิดเห็นที่เป็นอคติต่อกองทุนหมู่บ้าน แต่คณะกรรมการก็พยายามกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านโดยรวม” ในขณะที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง เป็นชุมชนที่ยังคงมีวิถีชีวิตแบบชนบทมีการยึดโยงกันแบบเครือญาติ และสมาชิกในชุมชนจะรู้จักกันหมด ซึ่ง มานะ วัชรดิษฐกุล เภรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง (8 มีนาคม 2546) กล่าวว่า “สมาชิกในชุมชน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง ส่วนมากเป็นญาติกัน และมีการติดต่อสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาช้านาน ทำให้รู้จักกันหมด แม้กระทั่งมีคนเข้ามาในหมู่บ้านก็

สามารถรู้ได้ทันทีว่าเป็นคนในหมู่บ้านหรือไม่ สำหรับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในช่วงแรก ๆ นั้น สมาชิกยังมีความรู้ความเข้าใจน้อย ประกอบกับมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพียงคนเดียวที่ไม่มีความโปร่งใส ทำให้สมาชิกขาดความเชื่อถือ แต่หลังจากที่ได้มีการประชาสัมพันธ์ และชี้แจงทำความเข้าใจให้สมาชิกทราบ สมาชิกก็ให้ความร่วมมือดีขึ้นมาก” จากเหตุผลดังกล่าว จึงน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากกว่า หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า

นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมคิด และการมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ทั้ง 2 หมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 น่าจะมีสาเหตุมาจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีบทเรียนในการแก้ปัญหาของชุมชนจากการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่ง สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2524 : 3-4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ 5 ประการ คือ

1. ทักษะจากการฝึกหัด ซึ่งเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการฝึกภาคปฏิบัติและให้ฝึกหัดกระทำอยู่เสมอ ๆ
2. การเรียนรู้ทางด้านภาษา เกิดขึ้นได้ต่อเมื่อได้รับรู้ข่าวสาร ข้อมูล สารสนเทศ การรู้ความหมาย และเข้าใจภาษาที่ใช้ ตลอดจนเนื้อหาสาระนั้น
3. ความสามารถทางสติปัญญา เกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีความเข้าใจและมีทักษะบางอย่างมาก่อน
4. ยุทธศาสตร์ทางสมอง เป็นการเรียนรู้ที่ต้องการให้มีการกระทำซ้ำในบางโอกาส
5. การเรียนรู้และทัศนคติ จะให้ผลดีที่สุดโดยใช้ลักษณะรูปแบบจำลองบุคคล และการให้แรงเสริมแบบทดแทนเมื่อมีพฤติกรรมตามต้องการ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวมมีสภาพการมีส่วนร่วมปานกลาง ซึ่งมีประเด็นที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหรือมีส่วนในการส่งเสริมพัฒนากองทุนหมู่บ้าน ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้ง เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ให้มีการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินและรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้สมาชิกส่งเงินตามกำหนด สร้างแรงจูงใจในการให้สมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรหาแนวทางในการขยายวงเงินกู้ ขยายเวลาในการส่งเงินคืน ปรับลดอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำลง ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ จัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ตลอดจนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมี

ส่วนร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของกมลลักษณ์ ดิษยนันท์ (2545 : บทคัดย่อ) เรื่อง “ศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่”

ที่พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ คือ เงินทุนไม่เพียงพอ ควรปรับเพิ่มให้เหมาะสมกับขนาดของหมู่บ้าน อัตราดอกเบี้ยสูง ระยะเวลาในการกู้สั้นเกินไป ควรปรับลดอัตราดอกเบี้ยและขยายเวลาการกู้ตามลักษณะโครงการและควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายผลของกองทุนหมู่บ้าน เช่น ส่งเสริมอาชีพและจัดหาตลาดผลผลิต เป็นต้น

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ไม่ได้เป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคน ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน และเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน ทั้งในและนอกชุมชน ทั้งนี้ มีปัจจัยหลายประการที่จะทำให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านประสบความสำเร็จ ดังที่ยินดี เจ้าแก้ว และคนอื่น ๆ (2544 : 87-94) ซึ่งได้วิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช ภูมิศึกษา 5 หมู่บ้าน กล่าวว่า “ปัจจัยที่ทำให้การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประสบความสำเร็จ คือ ความรัก ความสามัคคีของประชาชนในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการหรือผู้นำธรรมชาติ ควรเป็นผู้ที่มีความเสียสละ ข้อมูลข่าวสาร ความชัดเจนในวัตถุประสงค์และนโยบายของการประชาสัมพันธ์ รวมทั้ง ที่ปรึกษา พี่เลี้ยงหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปชี้แจงควรมีความชัดเจนในระเบียบวิธีปฏิบัติ และเข้าใจความคิด บริบทของคนในชุมชน” นอกจากนี้ อ้อยทิพย์ เกตุเฒ และคนอื่น ๆ (2544 : 190-198) ซึ่งได้วิจัยติดตามการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติศึกษาเฉพาะกรณี 5 หมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า “กระบวนการกองทุนหมู่บ้าน มีส่วนในการเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น กล่าวคือ ทำให้ชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และรวมตัวกันเพื่อจัดระบบการดำเนินงานให้เกิดความพร้อมในการบริหารกองทุน และร่วมมือกันในการคัดเลือก ค้นหาผู้นำที่มีความสามารถ มีประสบการณ์ มาทำหน้าที่เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งมีการร่วมคิดค้นเชื่อมโยงกับสวัสดิการเพื่อผู้ด้อยโอกาสในชุมชนทำให้ชุมชนมีความสามัคคี เอื้ออาทรกันเพิ่มขึ้น”

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน : กรณีศึกษา หมู่ที่ 1 บ้านตลาดนอกท่า และหมู่ที่ 6 บ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไปจากผลการวิจัย

1.1 ควรส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้ง

1.2 ควรส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่เป็นระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องและชัดเจน

1.3 ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตาม โครงการที่สมาชิกเสนอให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อการพัฒนาที่ตรงตามความต้องการหรือวัตถุประสงค์หลักของกองทุนหมู่บ้าน

1.4 ควรส่งเสริมและผลักดันให้มีการนำกำไรจากการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มาจัดสวัสดิการให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เช่น การดูแลช่วยเหลือคนชรา การให้ทุนการศึกษาแก่บุตรสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เงินช่วยเหลือสมาชิกในกรณีเจ็บป่วยหรือเสียชีวิตและส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

1.5 ควรมีการจัดสรรกำไรจากการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และค่าตอบแทนสำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อก่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน และคณะกรรมการจะได้มีขวัญและกำลังใจในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านต่อไป

1.6 ควรส่งเสริมให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้มีประสบการณ์ การศึกษา อบรม และดูงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุน เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และทัศนคติที่ดีต่อกองทุนหมู่บ้าน

1.7 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้ในกระบวนการบริหารจัดการและการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาองค์กรในอนาคต

1.8 ภาครัฐต้องจัดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อเป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษา โดยคำนึงถึงความคิด วิถีชีวิต และบริบทของชุมชนนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษารูปแบบ และวิธีการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อจะได้รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในชุมชนนั้นๆ ต่อไป
- 2.2 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
- 2.3 ควรมีการศึกษาผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน
- 2.4 ควรส่งเสริมให้มีการวิจัย และประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านที่เหมาะสมต่อไป